

**TÄHT NIMEGA
VIKTOR
TSDI**

Vitali Kalgin
**TÄHT NIMEGA
VIKTOR
TŠOI**

Vene keelest tõlkinud Ülar Lauk

Originaali tiitel:

Виталий Калгин

Звезда по имени Виктор Цой

Москва: Издательство АСТ, 2017

Toimetanud Piregit Rebane

Kujundanud Andres Tali

Eestikeelne tõlge ilmub vastavalt

kokkuleppele kirjastusega

AST Publishers Ltd.

Fotod autori erakogust.

Copyright © Vitali Kalgin, 2017

Tõlge eesti keelde © Ülar Lauk ja Tänapäev, 2018

Trükitud OÜ Greif trükikojas

ISBN 978-9949-85-382-3

www.tnp.ee

EESSÕNA

Täna on raske öelda midagi uut ansambli Kino kohta. Paljude aastate vältel on välja öeldud nähtavasti peaaegu kõik. Nii tõtt kui väljamõeldisi. Sellegi poolest on palju nende aastate sündmuste pealtnägijaid ja osalisi, kelle sõnad, olgugi vähetähtsad ansambli Kino loomingu mõistmise ja vastuvõtu ning Tsoi enda isiksuse koha pealt, on üsna huvitavad ja hinnalised, kuna need on vaatajate sõnad. Omal moel tunnistajate ütlused. Muidugi on vaid üks Tsoi. Ent meist igäühel on oma Tsoi.

2005. aastal ilmus raamat „Viktor Tsoi. See magus sõna – Kamtšatka“, mille oli toimetanud Kino eksliige Aleksei Rõbin. Raamatu teksti valmistas ette Kino loomingu austaja Moskvast, kollektsionäär Vladimir Mitin. Tema peamiseks ideeks oli koguda pealtnägijate mälestusi Kino eri aegade kontsertidest ja anda enam-vähem tõepärane Tsoi esinemiste nimekiri ansambli kogu loometee perioodil. Ning nüüd, kümne aasta möödudes, otsustasin ma Viktor Tsoi 55. sünnipäevaks kokku panna midagi sarnast. See raamat koosneb teadaolevatest mälestustest ja intervjuudest, samuti pealtnägijate ja tunnistajate senitundmatutest jutustustest ja kommentaaridest.

Tahan kohe öelda, et ei tasu tingimusteta uskuda kõike, mida inimesed räägivad. Raamatusse on kogutud erinevad arvamused ja mälestused: ühtedele sai Kino avastuseks, teistele – pettumuseks. Palun vabadust, kui mõningad arutlused näivad lugejatele liialt järskudena – ärge unustage, et on võimatu jutustada kogu tõe, riivamata selle juures mitte kellegi tundeid.

Tahan öelda aitäh kõigile, kes aitasid mind selle raamatu ettevalmistamisel. Tänan mõistmise eest perekonda ja lähedasi, kõiki, kes uskusid ja lootsid. Aitäh teile, armsad ja kallid...

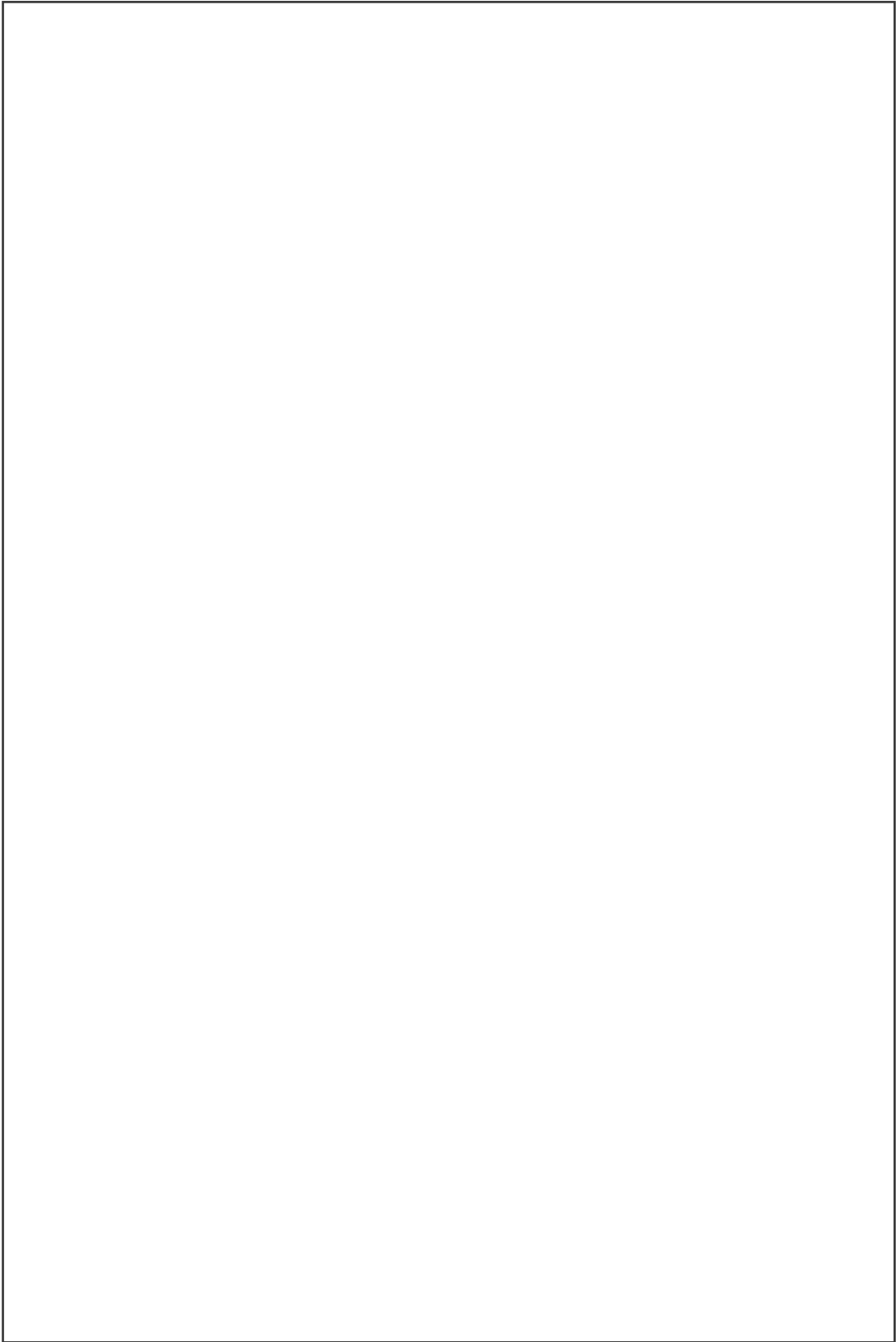
Tänan Olga Vtjurinat (Puškin), Aleksei Nikolajevskit (Kaluuga), Olga Vunderit (Tokyo), Ilona Kudrjajtsevat (Vladikavkaz, Sankt-Peterburg), Sergei Hilkevitši (Minsk), Tatjana

Borozdinad (Rjazan), Svetlana Birjukovat (Kirov), Nadežda Anatoljevna Kisljakovat ja Anastassia A. (Sankt-Peterburg), Aleksandr Abramovit ja Olga Paki (Moskva), Vadim Nikitinat (Belgorod), Vladimir Vorobjovi (Nižni Novgorod), Jelena Gradzioni (Možaisk). Natalja Lebedevat (Sankt-Peterburg), Larissa Mihnod (Norilsk), Aleksandr Kamatšovi kaaslasi (Sankt-Peterburg), Aleksandr Zolotovi (Lugansk) ja teisi inimesi, kes soovisid jääda tundmatuteks. Eriline tänu autoritele, kes lubasid tasuta kasutada raamatus oma fotomaterjale. Aitäh Natalja Razlogovale ja Joanna Stingrayle, Mark Šliamovitšile, Vladimir Mukussevile, Aleksandr Boikole, Dmitri Konradtile, Aleksandr Astafjevile, Gennadi Tšerkassovile, Oleg Burbovskile, Andrei Krisanovile, Anne Chantal-Petterile, Viktor Lavreškinile, Aleksei Štšerbatõhhile, Sergei Belvederskile, Sergei Negovelovile, Juri Vratskihhile, Georgi Stepanovile, Sergei Krutšinale ja Dmitri Butassovile, Vladimir Bõstrovile, Viktor Morozovile, Andrei Voronovile, Jelena Konstantinovale, Dmitri Zaštšerinskile, Juri Boikole, Dmitri Zelentovile, Nikolai Krasnopevtsevile, Jon Kaldanile, Marina Tihhomirovale, Anatoli Kruglovenkole, Feliks Rozenšteinile, Sergei Podgorkovile ja Andrei Kotkinile.

Täna kõiki, kes aitasid tõese informatsiooni otsinguil, teiste hulgas Aleksei Martšeni, Vitali Frolovi ja Vladimir Dolgovit, samuti Oksana Petškobeid ja Oksana Omeltšakki.

Selles raamatus tuuakse ära ansambel Kino loomingulise tee lugu üsna lühidalt; seda on kokku võetud juba sadu kordi. Peamine on siin – inimeste mälestused. Ning kui keegi saab neist teada kas või midagigi uut – tähendab, kõik pole asjata. Tähendab, kõik pole täna sel päeval veel nii halvasti...*

* Lause Viktor Tsoi laulust „Pakk sigarette“ („Пачка сигарет“).

1. OSA
LEGEND
KINOST

Ansambel Kino. Neli musta riietatud noormeest. Vähese jutuga, suitsetavad pikkade mahvidega. 80ndate põlvkonna südametunistus. Ja nagu näitab elu – mitte ainult tolle põlvkonna, vaid ka praeguse.

Tänapäevased ajakirjanikud vaidlevad: milline oli see ansambel ja milline oli selle liider – Viktor Tsoi? Epiteedid on ülimalt mitmesugused – oma kohta otsiva noorsoo häälest kuni perestroika lipukandjani.

Mille kõigega pole seletatud tema edu – äravalitusest kuni konjunktuurini. Ning kelle kõigi salasepitsusi ei leitud tema varases lahkumises – KGB-st kuni kõrgemate jõududeni.

Nagu kirjutas ajakirjanik Marina Jardajeva, kujutada Viktor Tsoid lihtsalt inimesena tundub talle isegi pühadusetootusena. Kas sai tavaline surelik saavutada niivõrd erakordse populaarsuse? Kuid, võib-olla seisnebki Piiteri muusiku fenomen selles, et ta oli äärmiselt normaalne? On ju iga kunstniku jaoks just see äärmiselt normaalne – tunnetada teravalt elu selle lõputus mitmekesisuses ja peegeldada seda oma loomingus nii lihtsalt ja tervelt, et see kajab vastu tuhandete inimeste südameis. Ning see on tõepoolest nii...

* * *

Tulevane ansambel Kino liider sündis 21. juunil 1962. aastal umbkaudu kell viis hommikul tollases Leningradis (nüüdne

Sankt-Peterburg) täiesti tavaliste nõukogude inimeste, inseneri ja kehalise kasvatuse õpetajanna perekonnas. Olgugi et sega-perekonnas.

Viktori isa, etniline korealane Robert Maksimovitš Tsoi sündis 15. mail 1938. aastal Kasahstani linnas Kõzõlordas. Leningradi saabus rokitähe tulevane isa, et astuda Leningradi Punalipulise Mehhaanikainstituudi (hilisem Vojenmeh) inseneriteaduskonda. See läks tal korda, vaatamata vene keele halvale oskusele, kuna pärast Stalini surma oli korealaste tagakiusamine peaaegu lõppenud ja võimalusi tekkis palju enam.

Viktori ema, Valentina Vassiljevna Tsoi (neiuna Gusseva), oli pärit Leningradist. Pärast Lesgafti instituudi juures asuva tree-nerite kooli lõpetamist sai noor õpetajanna suunamise Karjala maakitsusele, väikesse Kirillovskoje asulasse, kus tal tuli tavalises külakoolis töötada kaks aastat.

Nagu rääkis Valentina Vassiljevna ise, tutvus ta Vitja tulevase isaga 1961. aasta hakul, uusaastapeol ning juba 13. veebruaril muutis noor paar oma suhted hiljuti Leningradis Inglise kalda-pealsel avatud Abielupalees ametlikuks.

1965. aastal, kui Viktor oli saanud kolmeaastaseks, pannakse ta lasteaeda. Just seal ilmnes tema ema meenutuste põhjal esimene talent – joonistamisanne.

Nagu meenutas hiljem Valentina Vassiljevna, tuli ükskord lasteaeda, kus käis väike Viktor, kunstnik, ning suhelnud lastega, palus anda Vitja vanematele edasi, et nende poeg joonistab väga hästi. Lasteaia lõpetamisel kinkisid kasvatajad, kes olid vaimustunud väikese Tsoi joonistustest, talle raamatu ja ütlesid: „Vitja, sa meie kunstnik...“

Teist Vitja annet – musikaalsust – märkas kasvatajanna muusikatunnis. Väikesel Viktoril oli väga hea rütmitunnetus. Ta võis järele plaksutades kergesti korrata igat, isegi kõige keerulisemat muusikalist passaaži, ning lasteaia lõpetamisel soovitasid kasvatajad üksteise võidu saata Vitja kas kunsti- või muusikakooli.

1. septembril 1969. aastal läks Vitja Tsoi esimesse klassi, kooli, kus õpetas tema ema.

Aasta pärast sai Valentina Vassiljevna panna Vitja kohaliku Pioneeride Palee kunstistuudiosse. Just seal öeldi ühel lastevanemate koosolekul Valentina Vassiljevna, et tal kasvab väga andekas poiss ning soovitati talle leida hea pedagoog. Ning Valentina Vassiljevna, kuulanud ära kunstistuudio õpetajate nõuanded, otsustas saata Vitja kunstikooli.

1974. aastal (neljandast klassist) paneb Valentina Vassiljevna ta kunstikooli nr 1.

Juba keskkoolis ilmutas Viktor end rohkem humanitaarlasena: teda huvitasid kirjandus ja kunst, täppisteadused ei leidnud tema hinges mingit huvi ega vastukaja. Seitsmendas klassis ilmusid kolmed ning kaheksanda klassi lõpetamine oleks pea-aegu saanud probleemiks. Selleks ajaks oli Viktor juba otsustanud saada kunstnikuks ning edasijõudmine üldhariduslikes ainetes ei erutanud teda enam.

Lisaks joonistamisele tekkis Viktorile peagi uus harrastus – muusika. Teda haaras kirglik huvi kitarrimängu vastu. Käes olid seitsmekümnendad, NSV Liidus tekkisid esimesed *rock*-ansamblid ning see ei saanud mitte leida vastukaja noore kunstniku hinges.

Nagu teada, esimene kitarr, mille vanemad kinkisid Viktorile, ilmus koju, kui tulevane muusik oli viiendas või kuuendas klassis. Robert Maksimovitš, näidanud pojale esimesed akordid, ei suutnud tollal absoluutselt ette kujutada, milliseks kujuneb uus harrastus.* Viktor aga, lähenedes asjale väga tõsiselt, omandas kiiresti kitarrimängu ja organiseeris juba kaheksandas klassis koos sõbraga ansambli, mis pisut hiljem saab nime Palat nr 6 (Палата № 6).

* Robert Tsoi ütles 2012. aastal, poja 50. sünnipäeva puhul antud intervjuus RIA Novostile, et viibis koos abikaasaga vaid ühe korra Viktori kontserdil (kus publik nad kohe ära tundis) ning sai aru, et too oli suur täht, alles pärast tema surma. Tõlkija.

Nagu meenutas hiljem Palati muusik Maksim Paškov, kirjutas ingliskeelsed tekstid ja muusika tema. Aga Vitja aitas kõvasti arranžeringutega, kuna tal oli lapsepõlvest peale suurepärase maitse. Paškovi sõnul esitas Tsoi kitarril üsna huvitavaid passaaže, kuigi alguses häbenes väga laulda ja oli kogu aeg tagaplaanil. Paškov, kes mängis tolleks hetkeks kitarril Viktorist paremini, võttis endale kitarristi ja vokalisti rolli ning Tsoist sai bass-kitarrist.

Tsoi plaanid saada kunstiharidus algul realiseerusid: pärast kaheksandat klassi, 1977. aastal astus ta Serovi nimelisse kunstikooli, rahvakeeli Serovkasse. Koolis oli mitu osakonda ning neist ühte – kujunduse alale – Viktor astubki.

Paškov, jäädes edasi õppima kunstikooli, tuli proove tegema Serovkasse ning kohalikul helitehnikakomplektil õppisid Palat nr 6 muusikud passaaže Deep Purple ja Black Sabbathi kõige populaarsematest helitöödest.

Tollal eksisteerinud *rock*-muusika tagakiusamise tõttu heideti Viktor koolist 1978. aastal välja. Kooli direktor jutustas hiljem, et kuigi õpilane Tsoil oli kaheldamatu anne, segas ta kõiki: ignoreeris õppetunde ning kui harva ilmus auditooriumisse, käitus ta maksimaalselt vabalt nii suhtluses kui ka õpingutes. Ka pikkade juuste kandmist võeti 70ndate lõpul kui vaieldamatut väljakutses nõukogude ühiskonnale. Täiesti selge, et juba tol momendil ei huvita maalimine enam Tsoid ning ta on täielikult haaratud muusikast. Kitarr, muuseas, oli tal, Tsoi kursusekaaslaste sõnul, alati kaasas ning ta käis sellega isegi koolis.

Kuidas ka polnud, Viktor heidetakse välja (ametlikult – edasijõudmatuse tõttu) ning ta hakkab tehases tööle stantsijana, jätkates paralleelselt õppimist õhtukoolis.

1980. aasta juulis astub Viktor Tsoi erikutsekooli nr 61 puunikerdaja erialale.

Juba 1979. aastal ilmuvad Leningradi punkarid ning veidi hiljem satub Tsoi ühte seltskonda Andrei Panoviga, hüüd-

nimega Svinja (Siga), tulevase punk-meeskonna Avtomatitšeskije Udovletvoriteli (AU, Автоматические удовлетворители – Automaatsed rahuldajad) liidriga – kellega ta tutvus ühe Maksim Paškovi tuttava kaudu.

1980. aasta sügisel algab Paškovi bändis, kus bassi mängis Tsoi, seisak, sellepärast et ansambli liider ja laulude autor Maksim kaotas huvi muusikaga tegelemise vastu. Ta astus teatriinstituuti V. V. Petrovi kursusele ja sukeldus pea ees teatriellu, mille tulemusel Palati muusikaline aktiivsus praktiliselt vaibus. Tulemusena lähenes Tsoi veelgi enam Svinja seltskonnale.

1981. aasta algul esines Palat nr 6 peol Leningradi Riikliku Tehnoloogiainstituudi ühiselamus Zdorovtsevi tänavas koos ansambliga Pepel (Tuhk) ja flöödimängija Boriss Obodovskiga just laiali läinud Piligrimist, kuid samal kevadel lahkus Palat nr 6 lõplikult minevikku.

Mis puudutab Svinjad, siis tema, saanud välismaal elavalt isalt korraliku rahasumma, ostis üsna hea helitehnika ja muusika-instrumentide komplekti ning lõi riigis esimese punkansambli, kuhu Tsoi kutsuti pisut hiljem basskitarri mängima. Tsoi, omades mõningat muusikalist kogemust, nõustus abistama proovides ja kontsertidel, mis rõõmustas Svinjad, kuna tema tollasest sõpruskonnast keegi õieti mängida ei osanud.

Paljud Svinja sõbrad ning ka ta ise nokkisid tihtipeale Tsoid, kutsudes teda looma oma laule, kuid Tsoi vältis pidevalt teemat. Nähtavasti andsid tunda mingid kompleksid, mis tekkisid Maksim Paškovi mõjust, kes pidas end Palat nr 6 vaieldamatuks liidriks. Ent peagi, pärast sõprade pealekäimist, proovib Tsoi ikkagi kirjutada ise ning see õnnestub tal.

Esimesteks tema kirjutatud lauludeks olid „Vasja armastab diskot“ ja „Minu sõbrad“ („Вася любит диско“, „Мои друзья“). Panovi-Svinja mäletamist mööda oli Tsoil veel mingi laul fraasiga „metallkonstruktsioonidest“, karm tekst absoluutselt pungiliku „pumpamisega“, kuid ajalugu seda kahjuks ei säilitanud.

Svinjale meeldisid seltsimehe esimesed lood ning ta mõnikord isegi mängis Tsoiga kaasa, kui too neid esitas. Pisut hiljem kohtusid ühel olengul Panovi korteris Aleksei Rõbiniga – Rõbaga (Kala) – kellega sai sarnaste muusikaliste maitsete pinnal väga lähedaseks. Veel enam ühendas Viktorit ja Alekseid ühine osalemine 1981. aasta ajaloolisel sõidul, kui AU siirdus pealinna Artemi Troitski korraldatud põrandaalustele kontsertidele.

22. märtsil 1981. aastal, Andrei Tropillo sünnipäeva tähistamise ajal Leningradi restoranis Brig (Brikk) esitas Tsoi esimest korda publiku ees laulu „Minu sõbrad“. See mõjus kohal viibinud Troitskile niivõrd, et ta rääkis pärast sellest igal pool. Sealhulgas rääkis Tsoist ka Boriss Grebenštšikovile, ennustades: „Vaata see on noor pätikamp, mis pühib teid maamunalt minema“.

Rõbini sõnul ei võtnud BG, olles juba tollal *rock*-muusika tunnustatud autoriteet, Troitski sõnu tõsiselt, kuid kohtumisel Tsoiga, mis toimus elektrirongis Peterhofist, oli lihtsalt rabatud noore muusiku andest ja siirusest.

Svinja seltskond ei huvita peagi enam Tsoid ning ta läheneb üha enam Maik Naumenkole ja Boriss Grebenštšikovile, muutudes järk-järgult punkarist „nooreks romantikuks“.

Paljude Tsoi tuttavate arvates sai just Maik Viktorile oma laadseks guruks, kellele ta näitas oma uusi laule. Just Maik, oodanud ära, kuni Tsoi saavutab teatud taseme, andis ta Boriss Grebenštšikovi kätte. Tsoi suhtlemine Panov-Svinjaga kaanub juhuslike kohtumisteni olengutel, kuna Grebenštšikovi seltskond on Svinjale ja tema ringile avalikult vastumeelne.

Nagu ülalpool öeldud, lähendasid esinemised AU-ga Moskvast ja järgnenud peod Viktorit ja Aleksei Rõbinit, koos sõideti (ühise sõbra Oleg Valinskiga) Krimmi, Morskoje asulasse.

Meri, rand, kaunid neiud, kohalik vein kolmeliitrites purkides ja tuline soov realiseerida loomingulist potentsiaali viisid selleni, et just seal, Morskojes, öeldi esimest korda välja sõnad

uue ansambli loomisest, mis ristiti käigu pealt nimega Garin ja Hüperboloidid (Гарин и гиперболоиды).

Tugeva ettevalmistuse järel mängisid Hüperboloidid puhtalt, ilma vigadeta, vastuvõtukomisjoni ees oma kava, neid küsitleti veidra nime ja tekstide mõtte üle – ja võeti rokiklubisse vastu.

Üsna pea ei rahuldanud nimi Garin ja Hüperboloidid enam muusikuid, seda enam et dueti (Tsoi-Rõbin) kohta kõlas see küllaltki imelikult. Rõbini meenutuste põhjal kuulutati välja ajurünnak, mis kestis pikki tunde. Midagi asjalikku pähe ei tulnud (vaadeldi isegi nimesid Jarilo* ja Pioneerid). Kokkuvõttes pärast tervet päeva kõikvõimalike nimisõnade läbikaalumist jäi mööda Moskva prospekti sammuvatele noortele silma prohvetlik silt „Kino“, mis põles üksildaselt kinoteatri Kosmonaut katusel. Just sel hetkel lausus kurnatud Tsoi fataalse fraasi: „Kurat temaga, las olla Kino.“ Nii sai ansambel uue nime, mille all läheb mõne aja pärast nõukogude rokiajalukku.

1982. aasta märtsist aprillini salvestab Viktor Tsoi koos Aleksei Rõbiniga Andrei Tropillo studios ansambli Akvarium muusikute abil esimese, pool-akustilise albumi „45“. Studio asus tollal Leningradi pioneeride ja koolinoorte majas Ohtal.

Albumi lindistamine kulges nii Tsoil kui Rõbinil raskelt. Viktoril tuli näpistada aega stuudiolindistusteks, viilides kõrvale tundidest kunstikoolis, aga Aleksei, kes töötas Noorsooteatris lavatöölisena, suutis hankida fabuleeritud haiguslehti, et kuidagi õigustada oma puudumist töökohalt. Kodused ei aimanud midugi midagi: no tinistavad poisid kitarril, las tinistavad. Vähesed mõistsid, mis selle taga tulevikus seisab...

Kokku võttis ansambli Kino 14 laulu stuudiolindistus poolteist kuud. Lõpetanud töö studios, hakkavad noored muusikud, põledes soovist teha midagi põhimõtteliselt uut – „uute romantikute“ vaimus – lahendama küsimusi oma esimese albumi

* Slaavi paganlik viljakusjumal.

kujundusega. Kuna stuudiolindistuse tulemus (koos lauluga „Asfalt“, mis hiljem välja jäi) kestis nelikümmend viis minutit, siis just see sai ajendiks albumile lühikese nime andmisel – „Nelikümmend viis“ („45“).

Umbes sel ajal sai Tsoi ühel peoõhtul tuttavaks noore kunstniku Marjanaga (Mariannaga), kellest sai peagi Viktori sõbratar, ansambel Kino täisväärtuslik liige (grimeerija ja kostümeerijana), hiljem ka muusiku naine, tema ainsa poja Aleksandri ema.

Tsoi kirjutas pidevalt midagi, laulis, lihvis oma laule. Nagu meenutas takkajärgi Aleksei Rõbin, sündisid mõned laulud Viktoril väga kiiresti, kuid suurema osa kallal sellest, mis oli kirjutatud 1980. kuni 1983. aastatel, istus ta kaua, vahetades sõnadel kohti, öeldes ridasid valjusti välja, kuulatades häälikute kooskõla, heites kõrvale liigsed ja kirjutades uusi salme... Samasuguse vastutusega suhtus Tsoi ka muusikalisse harmooniasse: ta püüdis alati saavutada seda, et uus laul rahuldaks täielikult tema maitset ning tema varastes lauludes pole praktiliselt kahtlasi kohti, neis pole midagi võimalik muuta.

Iseloomulik, et Leningradi rokiseltskond ei märganud algul albumit üldse ning Moskva põrandaalune ajakiri Uhho nimetas Kino laule „jõuetuks keelte tininaks“, millest „on väävelhappega välja söövitatud igasugune mõte ja sisu“. Tol hetkel oli raske uskuda, et paari aasta pärast kõlab suur osa „45“ kompositsioonidest häälestamata kuuekeeleliste kitarride saatel sõna otseses mõttes peaaegu igas hoovis.

1982. aasta sügiseks õnnestus Aleksei Rõbinil, kes täitis ansambli direktori kohuseid, luua midagi kontserdigraafiku laadset, tõi, enamik esinemisi toimus pealinnas. Peamiselt olid need korteri-sessioonid, kuid mõnikord juhtus ka palju soliidsemaid üritusi, näiteks ühiskontsert koos ansambliga Tsentr Moskva inseneri- ja füüsikainstituudis (MIFI). Tsoi ja Rõbin mängisid kahekesi, vaid paar korda oli nende seltsis ka Akvariumi trummar Pjotr Troštšenkov.